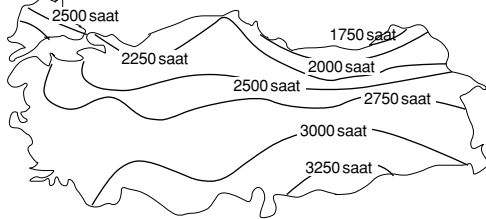

ÖRNEK 1 :

Aşağıdaki haritada, Türkiye’de yıllık güneşlenme sürelerinin dağılışı gösterilmiştir.

Bu haritadaki bilgilerle ilgili aşağıdaki yorumlardan hangisi yanlıştır?

- A) Akdeniz Bölgesi’nin kıyı kesiminde güneşlenme süresi 3000 saatten fazladır.
- B) Ege Bölgesi’nin kuzey ve güney kesimindeki güneşlenme süreleri arasındaki fark, Doğu Anadolu Bölgesi’nin kuzey ve güneyi arasındaki farktan azdır.
- C) Marmara Bölgesi’nde güneşlenme süreleri ortalaması, Güneydoğu Anadolu Bölgesindeki ortalamadan azdır.
- D) Kıyı kesimleri boyunca güneşlenme süreleri birbirine yakındır.
- E) Güneşlenme süresi Türkiye’nin güneyinden kuzeyine doğru gidildikçe genellikle azalır.

(ÖSS 2001)

Çözüm:

Haritadaki bilgilere göre; güneşlenme süresi Akdeniz kıyılarında 3000 saatten fazla, Ege kıyılarında 3000 saat ile 2750 saat arasında, Marmara kıyılarında 2750 saat ile 2250 saat arasında, Karadeniz kıyılarında ise en az 1750 saatin altındadır. O halde, “kıyı kesimleri boyunca güneşlenme süreleri birbirine yakındır” yorumu yanlıştır.

Yanıt: D

ÖRNEK 2 :

Karalar, Kuzey Yarımküre’nin % 39’unu, Güney Yarımküre’nin ise sadece % 19’unu kaplar.

Kuzey Yarımküre’de,

- I. Karalar üzerinde yıllık sıcaklık farklarının, Güney Yarımküre’ye göre daha fazla olması
- II. Dünya’nın en yüksek doruğu ile en derin çukurunun bulunması
- III. Sürekli rüzgârların Güney Yarımküre’dekinin tersi yönde sapması

olgularından hangileri, karaların yarımkürelere dağılışındaki bu farklılığın bir sonucudur?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve III
- D) II ve III E) I, II ve III

(ÖSS 1999)

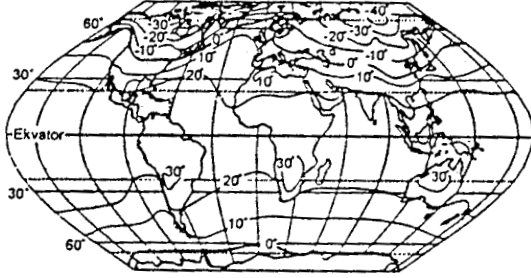
Çözüm:

Kuzey Yarımküre’de karaların oranı fazla olduğu için; Güney Yarımküre’ye göre yaz sıcaklık ortalaması daha fazla, kış sıcaklık ortalaması ise daha azdır. Dolayısıyla Kuzey Yarımküre’de yıllık sıcaklık farkı Güney Yarımküre’ye göre daha fazladır.

Yanıt: A

ÖRNEK 3 :

Aşağıda Dünya Ocak ayı ortalama izoterm haritası verilmiştir.

Yalnızca bu haritadaki bilgilere dayanarak, ocak ayındaki durum ile ilgili aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşamaz?

- A) Yeryüzünün en soğuk yeri Asya Kıtası'nın kuzeyindedir.
- B) En sıcak yerler Oğlak Dönencesi çevresindedir.
- C) Kuzey Yarımküre'de, 10° izotermi orta kuşaktan geçmektedir.
- D) En yüksek ve en düşük sıcaklıklar arasındaki fark, Kuzey Yarımküre'de daha fazladır.
- E) 60° Güney paralelinin çevresi buzullarla kaplıdır.

(ÖSS 2000)

Çözüm:

İzotermeler sıcaklık değerlerini gösterir. A, B, C, D seçeneğinde belirtilen yargılar bu izoterm haritasından çıkarılır.

Kutup iklimi 70° - 90° enlemleri arasında egemendir ve bu iklim bölgesi buzullarla kaplıdır.

Bu yüzden 60° Güney paralelleri civarının buzullarla kaplı olduğu yargısı çıkarılamaz.

Yanıt: E

ÖRNEK 4 :

Akdeniz kıyılarındaki ortalama sıcaklıkların Karadeniz kıyılarındaki ortalama sıcaklıklardan fazla olması, sıcaklığın yeryüzüne dağılımında aşağıdaki faktörlerden hangisinin etkili olduğuna bir örnektir?

- A) Yükselti
- B) Enlem
- C) Bitki örtüsü
- D) Bakı ve eğim
- E) Denize göre konum

(Kavram Dershanesi Sorusu)

Çözüm:

Dünya'nın şeklinin bir sonucu olarak; güneş ışınlarının enlemlere geliş açısı yani Güneş'ten enlemlere ulaşan enerjinin miktarı farklıdır. Ekvatordan kutuplara gidildikçe genelde yıllık ortalama sıcaklıkların azaldığının gözlenmesi, güneş ışınlarının geliş açısının kutuplara doğru daralması ile ilgilidir.

Ekvator'a daha yakın olan Akdeniz kıyıları Karadeniz kıyılarına göre yıl içinde güneş ışınlarını daha büyük açılarla alır, dolayısıyla sıcaklık ortalamaları daha fazladır.

Yanıt: B

ÖRNEK 5 :

Deniz seviyesinden yükseklere çıkıldıkça hava sıcaklığı düşer.

Aşağıdakilerden hangisi bu yargıyı destekleyen bir örnektir?

- A) Bir dağ yamacı boyunca bitki örtüsünün türce değişikliğe uğraması
- B) Karaların denizlere göre daha çabuk ısınıp soğuması
- C) Gün içinde Güneş ışınlarının geliş açısının sürekli değişmesi
- D) Dağların kuzey yamaçları ile güney yamaçları arasında sıcaklık farkının olması
- E) Havanın bulutsuz olduğu günlerde günlük sıcaklık farkının fazla olması

(Kavram Dershanesi Sorusu)

Çözüm:

Sıcaklık ortalamalarının yeryüzüne dağılışı temelde enlem faktörüne yani güneş ışınlarının her enleme farklı açılarla ulaşması ile ilgilidir. Fakat enlem sıcaklığın yeryüzüne dağılışında tek faktör değildir. Özel konum faktörlerinin de sıcaklığın yeryüzüne dağılışında etkisi vardır. Aşağıdaki tabloyu inceleyiniz;

Sorularda geçen bazı anahtar kelimelerden yararlanarak sıcaklığın dağılışında hangi faktörün etkili olduğu bulunabilir;

- Kutuplara veya Ekvator'a doğru → Enlem (Enlem farkı varsa)
- Yükseldikçe, Yükseklerde → Yükselti
- Kuzey yamaç, güney yamaç → Bakı
- Sıcaklık farkı → Karasallık (Nem etkisi)
- Kuzey Yarımküre ile Güney Yarımküre → Kara ve deniz dağılışı
- Karalar üzerinde, denizler üzerinde → Kara ve denizin farklı ısınma özelliği
- Okyanusların - kıtaların doğu veya batı kıyıları → okyanus akıntıları

O halde soruda;

- B → Kara ve denizin farklı ısınma özelliği
- C → Dünya'nın günlük hareketi
- D → Bakı
- E → Nem etkisi'dir.

Yanıt: A

ÖRNEK 6 :

Deniz seviyesinden yükseklerle çıkıldıkça sıcaklık azalır.

Bu durumun temel nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Dünya'nın şekli
- B) Güneş ışınlarının geliş açısı
- C) Atmosferdeki gazların yoğunluğunun Troposfer'de yoğunlaşması
- D) Troposferin daha çok yerden yansıyan ışınlarla ısınması
- E) Güneş ışınlarının tutulmasının yükseldikçe azalması

(Kavram Dershanesi Sorusu)

Çözüm:

Troposfer daha çok yerden yansıyan ışınlarla ısındığı için, Troposfer'de her 200 metre yükseldikçe sıcaklık ortalama 1°C azalır.

Yanıt: D

ÖRNEK 7 :

Bir yamaç boyunca bitki örtüsünün yukarıdaki gibi türce değişiklik göstermesi aşağıda verilenlerden hangisinin sıcaklık üzerindeki etkisine örnek verilebilir?

- A) Yağış
- B) Enlem
- C) Okyanus akıntıları
- D) Bakı
- E) Yükselti

(Kavram Dershanesi Sorusu)

Çözüm:

Dağların yamaçları boyunca yükseldikçe sıcaklık azalır ve bitki örtüsünde türce değişiklikler gözlenir.

Yanıt: E

ÖRNEK 8 :

Aşağıdakilerden hangisi bir merkezde karasal iklim koşullarının etkili olduğunu gösterir?

- A) Günlük sıcaklık farklarının az olması
- B) Yıllık sıcaklık farkının fazla olması
- C) Kış mevsiminin kısa sürmesi
- D) Her mevsimin sıcak olması
- E) Havanın gün içinde geç ısınıp soğuması

(Kavram Dershanesi Sorusu)

Çözüm:

Karasal iklim bölgelerinde atmosferdeki nem miktarı az olduğu için, yaz mevsimi aynı enlemdaki diğer merkezlere göre daha sıcak, kış mevsimi ise daha soğuktur. Yıllık sıcaklık farkının fazla olması karasal iklimin temel özelliğidir.

Yanıt: B

ÖRNEK 9 :

İngiltere ve İskandinavya kıyılarından Kanada'nın doğu kıyılarından daha ılık olması aşağıdakilerden hangisi ile açıklanabilir?

- A) Enlem
- B) Bakı
- C) Karasallık
- D) Basınç
- E) Okyanus akıntıları

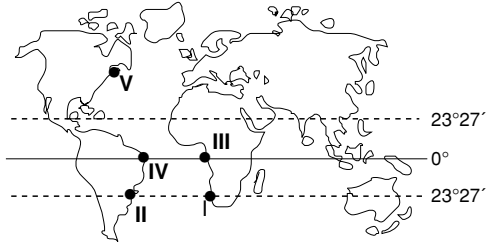
(Kavram Dershanesi Sorusu)

Çözüm:

Soruda kıtaların batı kıyıları ile doğu kıyıları sıcaklık bakımından karşılaştırılmıştır. Aynı enlemlerde Kuzey Yarımküre'de kıtaların batı kıyıları, Güney Yarımküre'de ise kıtaların doğu kıyıları daha sıcaktır. Bu durum okyanus akıntıları ile ilgilidir.

Yanıt: E

ÖRNEK 10 :

Yukarıdaki haritada verilen merkezlerden hangi ikisinin sıcaklık ortalamalarının farklı olması okyanus akıntılarının etkisiyle açıklanabilir?

- A) I ve II B) I ve III C) I ve V
D) II ve IV E) III ve V

(Kavram Dershanesi Sorusu)

Çözüm:

Aynı enlemde kıtaların doğu kıyıları ile batı kıyıları arasındaki sıcaklıkların farklı olması okyanus akıntıları ile ilgilidir. I. ve II. nokta aynı enlemde biri kıtanın doğu, diğeri ise batı kıyısında olduğuna göre;

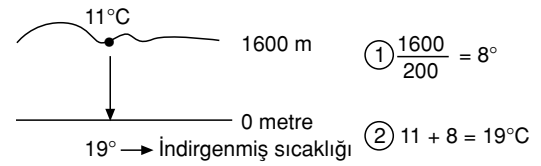
Yanıt: A

ÖRNEK 11 :

1600 m yükseklikteki bir yerde ölçülen 11°C'lik gerçek sıcaklık, deniz seviyesine indirildiğinde kaç °C olur?

- A) 3 B) 13 C) 17
D) 19 E) 21
(Kavram Dershanesi Sorusu)

Çözüm:

Merkezin deniz seviyesinde olduğu varsayılarak hesaplanan sıcaklığı indirgenmiş sıcaklığıdır. İndirgenmiş sıcaklığın hesaplanması için merkezin yüksekliği 200 m'ye bölünür ve çıkan değer gerçek sıcaklığa eklenir.

Yanıt: D

ÖRNEK 12 :

İzoterm eğrilerinin Güney Yarımküre'de paralellere daha uygun uzanması aşağıdakilerden hangisi ile ilgilidir?

- A) Denizlerin geniş yer tutmasıyla
- B) Güneş ışınlarının daha büyük açılarla gelmesiyle
- C) Kış süresinin daha uzun olmasıyla
- D) Sıcak su akıntılarının daha etkin olmasıyla
- E) Karaların daha geniş alan kaplamasıyla

(Kavram Dershanesi Sorusu)

Çözüm:

Aynı sıcaklığa sahip noktaların birleştirilmesi ile elde edilen eğrilere izoterm (eşsıcaklık) eğrileri denir. Güney Yarımküre'de denizlerin oranı daha fazla olduğu için aynı enlem üzerinde sıcaklığın aynı olduğu merkezler daha fazladır. Dolayısıyla izoterm uzanımları paralellerin uzanımlarına Kuzey Yarımküre'ye göre daha fazla uygunluk gösterir.

Yanıt: A

ÖRNEK 13 :

Bir dağın güney yamacının yıl boyunca kuzey yamacından daha fazla ısınması bu dağla ilgili aşağıdakilerden hangisini doğrular?

- A) Kuzey Yarımküre'dedir.
- B) Bitki örtüsü gürdür.
- C) Yükseltisi azdır.
- D) Eğimi fazladır.
- E) Güney Yarımküre'dedir.

(Kavram Dershanesi Sorusu)

Çözüm:

Bir dağın yamaçları arasındaki sıcaklık farkı, bakı faktörü ile açıklanır. Bakı, bir dağın Güneş'e dönük olan yamacıdır. Dolayısıyla bakı yamacında diğer yamaçlara göre sıcaklık ve güneşlenme süresi daha fazladır.

Kuzey Yarımküre'de bir dağın güney yamacı, Güney Yarımküre'de ise kuzey yamacı Güneş'e dönük yamacıdır, yani bakı yamacıdır.

Bir dağın güney yamacı kuzey yamacından sıcaksa, bu dağ Kuzey Yarımküre'dedir.

Yanıt: A

ÖRNEK 14 :

Deniz kıyılarında ısınma ve soğuma yavaş olurken, yüksek dağlarda ve karaların iç kesimlerinde hızlıdır.

Bu farklılık, aşağıdaki etkenlerden hangisinin sonucudur?

- A) Enlem
B) Nemlilik
C) Basınç
D) Bakı
E) Yerçekilleri
(Kavram Dershanesi Sorusu)

Çözüm:

Kıyıdan uzaklaştıkça ve yükseldikçe atmosferdeki nem miktarı azaldığı için hem ısınma ve soğumalar hızlanır hem de günlük sıcaklık farkları artar.

Yanıt: B

ÖRNEK 15 :

Denizden esen rüzgarların kışın ıltıcı yazın serinletici etki yapması aşağıdakilerden hangisinin bir sonucudur?

- A) Bitki örtüsünün gür olmasının
B) Deniz kıyılarında nemliliğin fazla olmasının
C) Denizlerin geç ısınıp geç soğumasının
D) Kıyıların farklı uzanmasının
E) Sürekli rüzgarların
(Kavram Dershanesi Sorusu)

Çözüm:

Aynı enlemlerde yazın karalarda kışın denizlerde ortalama sıcaklıklar daha fazladır. Bu durum kara ve denizlerin aynı anda farklı ısınma ve soğuma özelliklerinin bir sonucudur. Karalar denizlere göre yazın daha çok ısınıp, kışın daha çok soğur. Dolayısıyla denizden esen rüzgarlar kışın ıltıcı, yazın serinletici etki yapar.

Yanıt: C

ÖRNEK 16 :

Güneş ışınlarının gelme açısına göre aynı enlem üzerindeki yerlerde sıcaklık ortalamalarının aynı olması beklenir.

Aynı enlemlerde bulunan Urfa'nın Antalya'ya göre temmuz ayı sıcaklık ortalamalarının daha yüksek olmasının temel nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Gündüz süresi
B) Bitki örtüsü
C) Yükselti
D) Karasallık
E) Bakı

(Kavram Dershanesi Sorusu)

Çözüm:

Urfa, Güneydoğu Anadolu'da, yaklaşık aynı enlemdeki Antalya ise Akdeniz kıyısındadır. Urfa ve Antalya'nın denize göre konumları farklıdır, dolayısıyla atmosferdeki nem miktarları da farklıdır. Urfa, karasal olduğu için Antalya'ya göre yazın daha sıcak, kışın daha soğuktur.

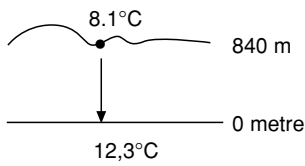
Yanıt: D

ÖRNEK 17 :

840 m yükseklikte bir yerin 8,1°C olan gerçek yıllık sıcaklık ortalaması deniz seviyesine indirildiğinde kaç °C olur?

- A) 12,3 B) 14,2 C) 15,3
D) 17,6 E) 19,8

(Kavram Dershanesi Sorusu)

Çözüm:

$$\textcircled{1} \frac{840}{200} = 4,2^\circ\text{C} \quad \textcircled{2} 8,1^\circ\text{C} + 4,2^\circ\text{C} = 12,3^\circ\text{C}$$

Yanıt: A

ÖRNEK 18 :

Kentler	Yıllık ortalama sıcaklık (°C)
Erzurum	6
Ankara	11,6

Yukarıdaki tabloda iki kentin yıllık ortalama sıcaklıkları verilmiştir.

Ekvator'a uzaklıkları aynı olan bu kentlerin yıllık ortalama sıcaklıklarının farklı olması aşağıdakilerden hangisi ile açıklanabilir?

- A) Yükselti B) Güneş ışınlarının geliş açısı
C) Bakı D) Denizden uzaklık
E) Nemlilik

(Kavram Dershanesi Sorusu)

Çözüm:

Ekvator'a olan uzaklıkları (enlemleri) aynı olan merkezlerin ortalama sıcaklıkları farklı ise, bu durum özel konum faktörleri ile açıklanır. Erzurum yükseltinin en fazla olduğu Doğu Anadolu Bölgesi'nde Ankara ise İç Anadolu Bölgesi'ndedir. Erzurum ve Ankara'nın yıllık ortalama sıcaklıklarının farklı olması yükselti faktörü ile açıklanır.

Yanıt: A

NOT : Doğu Anadolu ile ilgili iklim sorularında cevabın çoğunlukla yükselti olacağına dikkat edilmelidir.

ÖRNEK 19 :

Okyanus akıntıları sıcaklığın yeryüzüne dağılışında önemli bir etkiye sahiptir.

Aşağıdakilerden hangisi sıcaklığın okyanus akıntılarına göre değişmesiyle açıklanabilir?

- A) Batı Avrupa kıyılarının Kanada'nın doğu kıyılarından daha sıcak olması
- B) Dünya'nın en soğuk yerlerinin Kuzey Yarımküre'de görülmesi
- C) Kuzey Yarımküre'de dağların güney yamaçlarının fazla ısınması
- D) Ekvatorial bölgede yıllık sıcaklık farklarının az olması
- E) Güney Yarımküre'de sıcaklık farklarının Kuzey Yarımküre'ye oranla daha az olması

(Kavram Dershanesi Sorusu)

Çözüm:

B → Kara ve deniz dağılışı

C → Bakı

D → Enlem

E → Kara ve deniz dağılışı

Batı Avrupa kıyılarının (kıtaların batı kıyıları) Kanada'nın doğu kıyılarından (kıtaların doğu kıyıları) daha sıcak olması, okyanus akıntılarının etkisiyle açıklanır. Kuzey Yarımküre'de kıtaların batı kıyılarında sıcak okyanus akıntıları, doğu kıyılarında ise soğuk okyanus akıntıları etkilidir.

Yanıt: A